

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДАНИЛЬЧЕНКО ЛЕСЯ СТЕПАНІВНА

УДК 339.926:621.39

**АСИМЕТРИЧНІСТЬ ПРОЦЕСІВ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ
СВІТОГОСПОДАРСЬКОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ТЕРНОПІЛЬ–2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
СОХАЦЬКА Олена Миколаївна,
Тернопільський національний економічний університет
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
завідувач кафедри міжнародного менеджменту та
маркетингу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
САЗОНЕЦЬ Ольга Миколаївна,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України, професор кафедри
міжнародних фінансів

кандидат економічних наук, доцент
ІЛЬНИЦЬКИЙ Денис Олександрович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства
освіти і науки, молоді та спорту України, доцент
кафедри міжнародної економіки

Захист відбудеться «___» _____ 2011 р. о __⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 Тернопільського
національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль,
вул. Львівська, 11, корпус 11, зал засідань спеціалізованих вчених рад

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського
національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль,
вул. Львівська, 11

Автореферат розісланий «___» _____ 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.П. Дудкіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап світогосподарського розвитку характеризується динамічними процесами інформатизації всіх сфер суспільно-економічного життя країн. Сьогодні кожна людина, незалежно від країни проживання, національності, віку тощо, може стати громадянином світу, торгуючи, спілкуючись або отримуючи інформацію з будь-якої точки світу. Необмежені можливості діалогу в мережі Інтернет змінюють менталітет, відкривають нові економічні можливості, стають чинниками соціальних і політичних змін у суспільстві.

Однак процеси інформатизації в глобальному середовищі проходять вкрай нерівномірно, спостерігаються значні асиметричні відхилення у рівнях застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) між старим і молодим населенням, чоловіками і жінками, жителями міст та сіл, малим і великим бізнесом, між країнами та регіонами. З одного боку, швидкими темпами формується інформаційне суспільство у розвинених країнах, з іншого – посилюється відставання менш розвинених країн за рівнями впровадження сучасних ІКТ в цілях економічного зростання і розвитку. Явище міжнародного цифрового розриву стає інформативним показником нерівномірності розвитку країн, зростання якого загрожує поглибленням міжнародних соціально-економічних, наукових, технологічних асиметрій. Україна відстає за темпами розбудови інформаційного суспільства від розвинених країн, однак володіє значним потенціалом скорочення цифрового розриву та повноцінної інтеграції до світового інформаційно-економічного простору, що вимагає особливої уваги до цієї проблеми представників як урядових, так і бізнес-структур, а також науковців.

Проблеми становлення глобального інформаційного суспільства, соціально-економічних наслідків цього процесу для світогосподарського розвитку знайшли своє відображення у працях зарубіжних і вітчизняних вчених Д. Белла, О. Білоруса, В. Геєця, П. Друкера, В. Іноземцева, Ж. Ліутара, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, В. Мартіна, Й. Масуди, Ф. Махлупа, В. Новицького, Ю. Пахомова, М. Пората, А. Поручника, Т. Стоуньєра, А. Тофлера, А. Турена, А. Філіпенка, Ю. Хаяши, В. Чужикова, А. Чухна. Теоретичні та практичні підходи до дослідження процесів інформатизації світогосподарського розвитку сформували В. Артур, Л. Винарик, М. Згуровський, Д. Ільницький, М. Макарова, О. Михайловська, Р. Річта, Є. Савельєв, О. Сазонець, А. Сіленко, О. Сохацька, Н. Стер, Я. Столярчук, О. Шевчук.

Незважаючи на вагомий доробок вітчизняних і зарубіжних вчених, у сучасній науковій літературі недостатньо системно досліджено теоретико-концептуальні засади асиметричності процесів інформатизації світового господарства. Актуальність зазначеної проблеми і важливість її розв'язання з практичної точки зору обумовили вибір теми дослідження, його мету і структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету в рамках підготовки НДР за темами «Дослідження транснаціоналізації міжнародного ринку послуг» (державний реєстраційний номер 0106U004297), у якій автором виконано підрозділи «Сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг» та «Розробка національної стратегії подолання цифрового розриву в процесі інтеграції до світового ринку інформаційних послуг»; «Дослідження глобальної проблеми бідності та механізмів її розв'язання» (державний реєстраційний номер 0106U006991), у якій автором досліджено проблеми міжнародного цифрового розриву й економічної конвергенції на світовому ринку інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка концептуальних підходів і практичних рекомендацій щодо подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами на основі теоретичного обґрунтування та емпіричного аналізу асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку. Досягнення вказаної мети передбачало постановку і вирішення низки **завдань**, а саме:

- дослідити економічні передумови виникнення міжнародного цифрового розриву в умовах формування глобального інформаційного суспільства з ціллю визначення його місця серед глобальних асиметрій розвитку;

- розкрити сутність сучасних ІКТ як інструментів соціально-економічного розвитку суспільства;

- систематизувати існуючі підходи до вивчення асиметричності процесів інформатизації для обґрунтування принципу вибору конкретного інструментарію оцінки цифрового розриву;

- виокремити сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій та спрогнозувати ступінь їх впливу на динаміку міжнародного цифрового розриву;

- здійснити аналітично-прогнозу оцінку динаміки міжнародного цифрового розриву для виявлення тенденцій у досягненні цілей рівномірного поширення й використання сучасних ІКТ країнами світу;

- виявити регіональні особливості готовності країн до використання сучасних ІКТ у цілях економічного зростання і розвитку для перевірки гіпотези про прямий зв'язок між рівнем економічного розвитку країни та її здатністю до розбудови інформаційного суспільства;

- узагальнити європейський досвід оцінки розвитку інформаційного суспільства й цифрового розриву та на цій основі запропонувати напрями удосконалення методики оцінки асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку;

- запропонувати стратегічні рішення й програмно-цільові заходи з подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами;

- оцінити інституційну базу для подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами і сформулювати пропозиції щодо її удосконалення.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процеси інформатизації світового господарства.

Предметом дослідження визначено асиметричність процесів інформатизації глобального розвитку, її прояви та виміри.

Методи дослідження. Основні наукові результати дисертаційної роботи отримані на основі використання історико-еволюційного, системного, абстрактно-логічного та гіпотетико-дедуктивного підходів до аналізу процесів інформатизації світогосподарського розвитку й обґрунтування їх асиметричного характеру. При вирішенні поставлених завдань застосовано загальнонаукові (наукової обґрунтованості, історизму, системності) та спеціальні економічні методи: структурного та порівняльного аналізу, графічний, формалізації, групування, економіко-статистичні методи (для дослідження сучасних тенденцій розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, їх впливу на динаміку міжнародного цифрового розриву та готовність країн до використання ІКТ у цілях розвитку та зростання), методи узагальнення, критичного та SWOT-аналізу, моделювання (для систематизації й удосконалення інструментарію дослідження явища цифрового розриву, розробки моделі подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, удосконалення інституційного забезпечення реалізації запропонованої моделі).

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних і зарубіжних науковців і дослідників, законодавство України, положення й норми міжнародного права, статистичні дані Державної служби статистики України та дані міжнародної статистики, інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних організацій, рейтингових та інформаційних агентств, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку в цілому та розробці на цій основі моделі подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами. Основні результати, що відображають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено структурну модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, основними елементами якої є: реалізація потенціалу вітчизняного сектору ІКТ; системний розвиток інформаційного суспільства в країні; інституційне забезпечення та індикатори для моніторингу ефективності її імплементації;

удосконалено:

- визначення категорії «міжнародний цифровий розрив», що, на відміну від усталеного тлумачення, трактується як асиметричність можливостей доступу економічних суб'єктів країн світу (громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання) до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективного використання у цілях економічного зростання та розвитку, що зумовлена нерівномірністю наукових, соціально-економічних,

інституційних і технологічних досягнень, і в умовах формування глобального інформаційного суспільства загрожує поглибленням міжнародних економічних диспропорцій та загостренням внутрішньодержавних соціально-економічних дисбалансів;

- систематизацію сучасних тенденцій розвитку світового ринку ІКТ, у якій, на відміну від існуючих, виокремлено тенденції, що формують майбутнє індустрії та безпосереднім чином впливають на динаміку міжнародного цифрового розриву, а саме: насичення ринків ІКТ розвинених країн світу та їх розбудова у країнах, що розвиваються; активізація інвестиційної діяльності постачальників ІКТ-послуг у менш розвинених країнах; розширення можливостей використання ІКТ менш розвиненими країнами в результаті технологічного прогресу в секторі ІКТ і поступового здешевлення технологій; динамічний розвиток мобільного зв'язку як інструменту доступу до світового інформаційно-економічного простору;

дістали подальшого розвитку:

- методика оцінки розвитку інформаційного суспільства і міжнародного цифрового розриву через поєднання розрахунків Індексу мережевої готовності та запропонованого автором Індексу ефективності застосування ІКТ, що дозволяє отримати цілісне відображення асиметричності процесів інформатизації у кожній з країн і може стати основою Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні;

- інституційні засади забезпечення подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, що включають: удосконалення нормативно-правового забезпечення процесів інформатизації в напрямку покращення політико-регуляторних, ринкових, інфраструктурних і освітніх передумов як для ведення бізнесу в секторі ІКТ, так і для використання соціально-економічних вигод від впровадження ІКТ у всі сфери життєдіяльності людини; удосконалення статистичного забезпечення оцінки ефективності запропонованої моделі подолання цифрового розриву (ініційовано розробку Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, ведення статистики розвитку сектору ІКТ з врахуванням міжнародних стандартів у цій сфері);

- дослідження процесу інформатизації життя суспільства через обґрунтування автором основних факторів його реалізації (соціально-економічних факторів впливу на можливість доступу до ІКТ, факторів наявності та якості національної ІКТ-інфраструктури, інформаційно-інтелектуальних факторів впливу на можливість ефективного застосування ІКТ) та визначення ключової ролі держави у його стимулюванні засобами подолання внутрішньодержавних диспропорцій, підтримки розвитку сектору ІКТ, розбудови інфраструктури та інформаційно-просвітницької діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані органами законодавчої та виконавчої влади у виробленні і реалізації політики подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами в процесі розбудови інформаційного суспільства. Основні висновки й результати дослідження впроваджені у практичну

діяльність Міністерства економіки України (довідка №4607-25/305 від 03.11.2010 р.), Управління міжнародного співробітництва Львівської обласної державної адміністрації (довідка №29/5-1-699 від 26.10.2010 р.), Управління зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка №543-12/01-10-1 від 19.11.2010 р.), Тернопільської філії ВАТ «Укртелеком» (довідка №Д-3/89 від 25.10.2010 р.). Матеріали та висновки дисертації використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Оціночна діяльність, злиття і поглинання», «Стратегічний менеджмент», «Основи зовнішньоекономічної діяльності» (довідка № 126-03/2834 від 18.11.2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які наведені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті положення, що є результатом власної роботи автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та наукові результати доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та семінарах, зокрема: «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2008–2010 рр.); «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період» (Тернопіль, 2008–2010 рр.); «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (Тернопіль, 2008–2010 рр.); «Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки України» (Тернопіль, 2008 р.); «Аграрний форум - 2009» (Суми, 2009 р.); «Формування нового світового економічного порядку» (Тернопіль, 2009 р.); «Вплив світової фінансової кризи на вітчизняні підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність» (Тернопіль, 2009 р.); «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (Київ, 2010 р.); «Молодь перед викликами XXI століття: політика, соціум, ЗМІ» (Луганськ, 2010 р.); «Україна в системі міжнародної економіки» (Тернопіль, 2010 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 7,46 д.а.: 7 статей у провідних наукових виданнях (обсягом 4,92 д.а., з яких автору особисто належить 4,71 д.а., з них 5 – у фахових наукових виданнях, 2 - у закордонних журналах), 12 публікацій в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація загальним обсягом 323 сторінки, у тому числі 200 сторінок основного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 21 додатку обсягом 96 сторінок та списку використаних джерел із 243 найменувань на 27 сторінках. Дисертаційна робота ілюстрована 22 рисунками на 11 сторінках і містить 11 таблиць на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку» виявлено економічні передумови виникнення міжнародного цифрового розриву в умовах формування глобального інформаційного суспільства, визначено роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як інструментів соціально-економічного розвитку, сформовано методичні засади дослідження явища асиметричності процесів інформатизації.

Методологія дослідження процесів інформатизації світогосподарського розвитку побудована на основі поєднання теорій постіндустріального (інформаційного) суспільства, міжнародної торгівлі, випереджаючого економічного зростання і конвергенції, теорій трансакційних витрат, мобільності робочої сили та ринків з асиметричною інформацією, що пояснюють особливості формування нової парадигми соціально-економічних відносин у глобальному просторі завдяки виникненню і поширенню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі узагальнення теоретичного доробку доведено, що процес розбудови глобального інформаційного суспільства супроводжується як позитивними, так і негативними явищами та носить в цілому нерівномірний характер. Асиметричний розвиток глобального інформаційного суспільства в сучасних умовах значною мірою зумовлений та посилюється загрозливою тенденцією до поглиблення відмінностей у рівнях інформатизації країн світу, кількісним вимірником яких слугує показник міжнародного цифрового розриву. Систематизація різних поглядів на причини виникнення міжнародних асиметрій процесів інформатизації дала змогу стверджувати, що економічна природа цифрового розриву відображає об'єктивний процес дуалізації рівнів соціально-економічного розвитку країн світу, глибинна причина яких полягає у значному розриві у знаннях та масштабах інноваційної діяльності між країнами-лідерами та країнами-аутсайдерами, зокрема, у сфері сучасних цифрових технологій, що зумовлює подальшу неспроможність аутсайдерів ефективно застосовувати ІКТ у цілях економічного зростання і розвитку.

Комплексна компаративна оцінка засвідчила відсутність у наукових колах єдиного розуміння явища цифрового розриву та наявність низки його інтерпретацій, які, як правило, зводяться до виключно інструментального сенсу та не відображають його економічної суті, наслідків і зв'язків з важливими соціально-економічними реаліями розвитку світового господарства. На цій основі запропоновано під міжнародним цифровим розривом розуміти асиметричність можливостей доступу економічних суб'єктів країн світу (громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання) до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективного використання у цілях економічного зростання та розвитку, що зумовлена нерівномірністю наукових, соціально-економічних, інституційних і технологічних досягнень, і в умовах формування глобального інформаційного суспільства загрожує поглибленням міжнародних економічних диспропорцій та загостренням внутрішньодержавних соціально-економічних дисбалансів.

Дослідження ролі сучасних ІКТ у сприянні світогосподарському розвитку дозволило підсумувати, що за умови ефективної державної політики, спрямованої на розбудову інформаційного суспільства та подолання цифрового розриву у розрізі всіх його проявів (інфраструктурних, освітніх, економічних, правових, соціальних), можливою стає реалізація потенціалу сучасних ІКТ як інструментів соціально-економічного розвитку країн світу та джерел їхнього прискореного зростання. Вищезгадане лягло в основу концептуальної моделі інформатизації життя суспільства, що вказує на ключову роль держави у сприянні, моніторингу та регулюванні розвитку даного процесу.

Узагальнення сучасних методичних підходів до оцінки асиметричності процесів інформатизації довело, що використання комплексних індексів розвитку інформаційного суспільства та цифрового розриву дозволяє найкраще підсумувати та здійснити цілісну оцінку цих багатоаспектних явищ. Проведення ґрунтовного емпіричного дослідження із вибором конкретного інструментарію зумовило доцільність аналізу 26-ти існуючих індексів за структурою покладених в їх основу індикаторів (інфраструктурних, економічних, правових, освітніх та соціальних) та подальшої їх класифікації на наступні групи: 1) інфраструктурні індекси; 2) індекси «Е-економіки»; 3) індекси «Е-готовності»; 4) індекси «Е-уряд». У роботі доведено, що реалізація комплексної оцінки процесів інформатизації та величини цифрового розриву між країнами світу є можливою на основі використання індексів групи «Е-готовність», структурні елементи яких рівномірно відображають усі сфери розвитку інформаційного суспільства.

Водночас, обґрунтовано недостатню адекватність існуючих методів оцінки процесів інформатизації світогосподарського розвитку через неврахування ними якісних показників застосування ІКТ, за допомогою яких можна глибше проаналізувати міжнародний цифровий розрив з точки зору ефективності застосування інформаційних технологій країнами світу.

У другому розділі **«Аналіз міжнародного цифрового розриву глобального економічного розвитку»** виокремлено й систематизовано сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, проаналізовано та здійснено прогноз динаміки міжнародного цифрового розриву, досліджено регіональні особливості готовності країн до використання сучасних ІКТ у цілях розвитку та зростання.

Дослідження особливостей розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій в сучасних умовах дозволило виокремити низку тенденцій, що формуватимуть майбутнє індустрії та безпосереднім чином впливатимуть на динаміку міжнародного цифрового розриву:

1) стрімкий розвиток галузі у технологічній сфері зумовлює швидке оновлення асортименту продукції та послуг, падіння цін на них та удосконалення сервісу, що сприяє масовій інтеграції ІКТ у економіки менш розвинених країн та їх поступовому включенню до світового інформаційно-економічного простору (табл.1).

Виявлену тенденцію підтверджує динаміка розрахованого автором коефіцієнту Джині для оцінки міжнародної нерівності у використанні ІКТ з

Динаміка розподілу користувачів ключових ІКТ між групами країн з різними рівнями доходів

Частка (%) від загальної кількості користувачів у групах країн з:	1995 рік			2000 рік			2008 рік		
	моб. тел.	фікс. тел.	Інтер нет	моб. тел.	фікс. тел.	Інтер нет	моб. тел.	фікс. тел.	Інтер нет
- високим рівнем доходів	90,50	76,40	97,43	74,60	66,39	85,30	33,44	41,45	50,96
- з доходом, нижчим середнього рівня	9,41	22,60	2,56	24,40	32,57	14,30	60,47	53,71	44,85
- низьким рівнем доходів	0,09	1,00	0,01	1,00	1,04	0,40	6,09	4,84	4,19

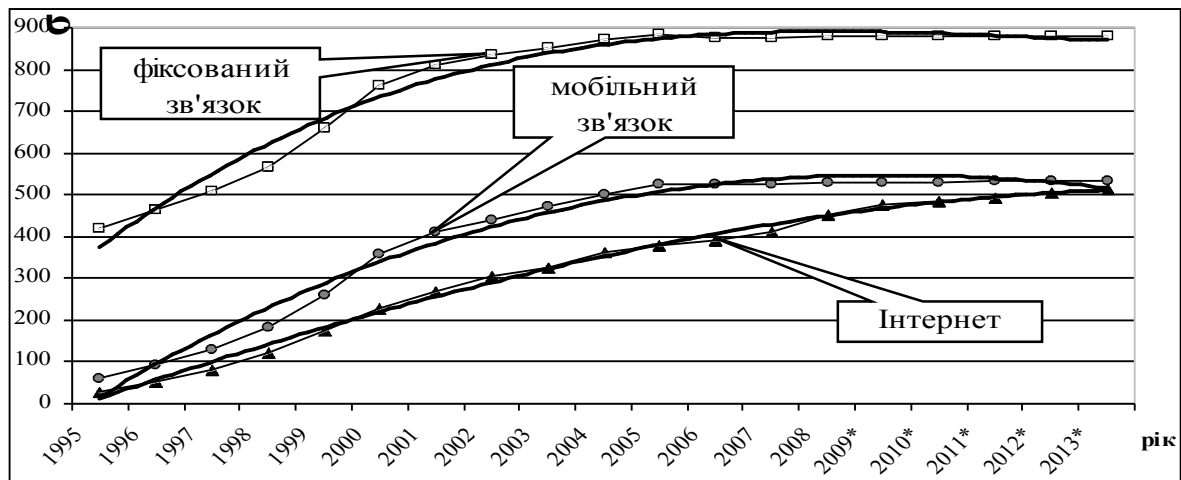
точки зору розподілу технологічних ресурсів між 81 країною світу протягом 1995-2008 рр.: асиметрії у розподілі основних ІКТ між країнами з різними рівнями доходів є все ще значними, проте мають тенденцію до спадання, особливо за рівнями застосування технологій мобільного зв'язку (коефіцієнт Джині для мобільного зв'язку склав 0,185 у 2008 р., що відповідає суттєвій економічній рівності; для фіксованого зв'язку та Інтернету – 0,265 та 0,352 відповідно);

2) насичення ІКТ-ринків розвинених країн світу спричиняє активізацію інвестиційної діяльності з боку провайдерів ІКТ-послуг у напрямку менш розвинених країн, прискорену розбудову ІКТ-інфраструктури у даних країнах і розвиток національних секторів ІКТ, що підтверджує динаміка та прогноз темпів росту витрат на ІКТ у регіонах світу за 2003-2011 рр.: Латинську Америку та Східну Європу, яким були притаманні найбільші темпи росту витрат на ІКТ протягом 2003-2007 рр. (23,7% і 22,6% відповідно), випереджають азійсько-тихоокеанський та близькосхідний регіони (прогнозоване зростання становить 10,6% та 11% протягом 2008-2011 рр. відповідно). Країни Північної Америки та Західної Європи продемонстрували найнижчі темпи росту у 2003-2007 рр. (6,2% та 9,2% відповідно), та продовжуватимуть зростати повільніше, ніж решта регіонів до 2011 р. (3,6% та 4,0% відповідно);

3) незмінна позитивна динаміка зростання інвестицій на НДДКР у секторі ІКТ набуває міжгалузевого характеру: ІКТ-інновації спеціально розробляються та активно впроваджуються у низці суміжних галузей світової економіки, що сприяє розв'язанню глобальних соціально-економічних проблем, таких як зміна клімату, охорона здоров'я, менеджмент надзвичайних ситуацій та катастроф, а також оптимізації роботи транспортної, оборонної, природоохоронної галузей та ін.

На аналітичному етапі кількісну оцінку та прогноз міжнародного цифрового розриву між групами країн з різними рівнями доходів доповнено показниками σ -конвергенції та β -конвергенції. Аналітично-прогнозні розрахунки величини й динаміки міжнародного цифрового розриву протягом 1995-2013 рр. засвідчили, що незважаючи на присутність β -конвергенції між досліджуваними групами країн протягом 19-ти років спостереження (темпи росту ІКТ-ринків країн, що розвиваються, перевищували аналогічні темпи

росту розвинених країн у 2-4 рази), зростання розриву у використанні сучасних ІКТ припинилось лише останніми роками і було характерним тільки для мобільного і частково фіксованого зв'язку, тоді як темпи росту бази Інтернет-користувачів у країнах з середнім і низьким рівнем доходів були недостатніми для скорочення цифрового розриву з багатими країнами (показник σ для груп країн з високим і середнім рівнем доходів у 2009 р. склав 388,64; для груп країн з високим і низьким рівнем доходів – 476,96). При цьому, хоча часткове зменшення показника середньоквадратичного відхилення між країнами з високим і низьким рівнем доходів, σ -конвергенція, прослідковується на ринку мобільного зв'язку починаючи з 2007 р. (рис.1), величина показника σ у 2009 р. майже у 1,5 рази перевищувала аналогічну для країн з високим та середнім рівнем доходів (показник σ склав 530,24 та 357,01 відповідно).

* прогнозна оцінка.

Рис.1. Динаміка показника середньоквадратичного відхилення між групами країн з низьким та високим рівнем доходів за рівнем використання ними сучасних ІКТ, 1995-2013 рр.

Враховуючи загалом позитивні тенденції скорочення розриву у сфері застосування мобільного зв'язку, а також безперервний інноваційний розвиток самого сектору ІКТ, у дисертації здійснено порівняльний аналіз готовності 121 країни світу до ефективного впровадження переваг і можливостей економічного зростання, усталеного розвитку та підвищення конкурентоспроможності, що відкриваються завдяки доступу та використанню сучасних мереж ІКТ. В процесі аналізу застосовано рейтинги Індексу мережевої готовності Світового економічного форуму (СЕФ) за 2006-2009 рр., у якому, згідно авторської класифікації індексів, найбільш комплексно й збалансовано відображено усі чинники, що в сукупності визначають рівень розвитку інформаційного суспільства в країні. Виявлені в результаті аналізу економіко-географічні особливості підтвердили гіпотезу про прямий зв'язок між рівнем економічного розвитку країни та її готовністю до розбудови інформаційного суспільства (табл.2).

Водночас встановлено, що можливість використання потенціалу сучасних мереж ІКТ як носіїв прогресивних змін, модернізації та конкурентоспроможності економік, визначається не лише приналежністю до певних регіональних (економічних чи географічних) угруповань, а також

Таблиця 2.

Регіональні характеристики груп країн з різними рівнями мережевої готовності

Ознака \ Група	Країни з високим рівнем мережевої готовності (28 країн)		Країни з середнім рівнем мережевої готовності (53 країни)		Країни з низьким рівнем мережевої готовності (40 країн)	
	Кількість країн	% від загальної кількості країн у групі	Кількість країн	% від загальної кількості країн у групі	Кількість країн	% від загальної кількості країн у групі
1. Приналежність до географічного регіону:						
Африка	0	0	6	11,32	21	52,5
Азія	8	28,57	15	28,30	8	20
Пн. Америка	2	7,14	0	0	0	0
Латин. Америка	0	0	14	26,42	8	20
Пн.-Зх. Європа	18	64,29	8	15,09	0	0
Пд.-Сх. Європа	0	0	10	18,87	3	7,5
2. Приналежність до групи країн за рівнем доходів:						
Високий дохід	25	89,29	14	26,42	0	0
Дохід, вищий середнього	1	3,57	21	39,62	2	5
Дохід, нижчий середнього	2	7,143	16	30,19	17	42,5
Низький дохід	0	0	2	3,77	21	52,5

наявністю послідовної орієнтації державних стратегій розвитку на підвищення освітніх стандартів, інноваційної активності та забезпечення масового доступу до ІКТ як у розвинених країнах, задля підтримання конкурентоспроможності економік в умовах гострого глобального суперництва, так і в країнах, що розвиваються, з метою сприяння структурним трансформаціям їхніх економік і суспільств, швидкому переходу на вищі шаблі розвитку.

У третьому розділі «Формування моделі подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами» запропоновано удосконалену методичку оцінки асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку, яку застосовано на прикладі країн ЄС та обґрунтовано необхідність її впровадження вітчизняною системою статистики; розроблено структурну модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами; запропоновано напрями інституційного забезпечення її реалізації.

Узагальнення світового та європейського досвіду реалізації національних програм подолання міжнародних цифрового розриву та розбудови інформаційного суспільства дозволило виявити, що лише у країнах-членах ЄС здійснюється повномасштабний моніторинг динаміки розвитку інформаційного суспільства у розрізі низки параметрів якісного характеру, що в цілому оцінюють рівень ефективності застосування ІКТ та охоплені Європейською системою індикаторів розвитку інформаційного суспільства.

На основі Європейської системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, засобами багатofакторного аналізу за методом головних компонент програмного пакета STATISTICA 6.0, та опираючись на методику розрахунку Індексу мережевої готовності, у дисертації запропоновано Індекс ефективності застосування ІКТ, що дозволив здійснити цілісну оцінку асиметричності процесів інформатизації серед країн-членів ЄС. Враховуючи взаємодоповнюючий характер індикаторів, що входять до запропонованого автором Індексу ефективності застосування ІКТ та Індексу мережевої готовності СЕФ, в дисертації запропоновано механізм інтеграції Індексу мережевої готовності та Індексу ефективності застосування ІКТ у комплексний інструмент оцінки інформаційного суспільства та міжнародного цифрового розриву, що дає змогу глибше проаналізувати міжнародні цифрові асиметрії з точки зору ефективного використання технологій, визначити становище кожної окремої країни відносно країни-лідера, виявити найбільш проблемні зони та запропонувати відповідні механізми їх усунення.

У дисертації обґрунтовано доцільність обрахунку індексу внутрішньодержавного цифрового розриву ДІДІКС та його послідовного співставлення з показниками запропонованого Індексу ефективності застосування ІКТ, з метою надання адекватної оцінки рівномірності процесів інформатизації не лише на міжнародному, а й на національному рівні. Реалізація запропонованої методики на прикладі країн ЄС дозволила одержати наступні моделі взаємозв'язку (рис.2) та зробити подальші висновки: 1) у досліджуваних країнах ЄС зростання загального рівня застосування ІКТ-послуг супроводжується спадаючим рівнем застосування цих послуг соціально-вразливими прошарками населення, отже, зростання відбувається за рахунок інтенсивнішого застосування ІКТ населенням вищих соціальних верств; 2) країни, котрі пізніше від інших досягають високих рівнів використання Інтернет-послуг, не здобувають рівнів інклюзивності перших або здобувають їх значно пізніше.

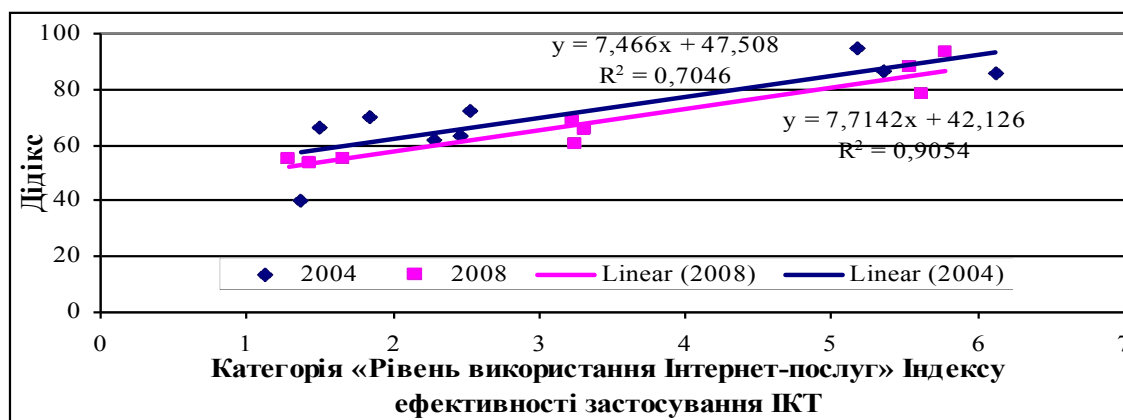

Рис.2. Кореляційні зв'язки між індексом ДІДІКС та категорією «Рівень використання Інтернет-послуг» Індексу ефективності застосування ІКТ

Запропонована система методів оцінки асиметричності процесів інформатизації може бути корисною як для країн ЄС, адже дозволяє комплексно оцінити величину та динаміку цифрового розриву, визначити

причини виявлених ознак і запропонувати напрями вдосконалення державної політики для кожної окремої країни ЄС, так і для інших країн, що наразі лише формують власні системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, зокрема для України.

Аналіз позицій України у світовому рейтингу готовності країн до ефективного використання сучасних мереж ІКТ у цілях економічного зростання і розвитку засвідчив значне відставання відносно розвинених країн: з-поміж 134 економік світу Україна посідає 62 позицію у рейтингу Індексу мережевої готовності, особливо складною є ситуація з розвитком сприятливого для впровадження ІКТ ринкового (90 місце) та політико-регуляторного середовища (95 місце), що унеможливорює ефективний розвиток як вітчизняного сектору ІКТ, так і розвиток вітчизняного бізнесу загалом. У загальноєвропейському масштабі Україна знаходиться у трійці аутсайдерів, поряд із Польщею та Болгарією. Останнє місце України у рейтингу європейських країн за обсягом витрат на ІКТ з розрахунку на одного зайнятого є індикатором недостатньої інтегрованості сучасних технологій у діяльність ключових галузей економіки, низького ступеня їх модернізованості, інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості. Мізерні рівні інвестицій у НДДКР відображаються найнижчим у Європі показником України за рівнем витрат на ІКТ на душу населення - 292,08 дол./душу нас. Надзвичайно гостро стоїть проблема внутрішнього цифрового розриву в Україні, що полягає у нерівномірному доступі до сучасних ІКТ та їх застосуванні населенням різних соціально-економічних прошарків.

Виявлені ознаки засвідчили неефективне використання наявних передумов для розбудови інформаційного суспільства в Україні, відсутність на державному рівні чіткого бачення ролі ІКТ у стимулюванні економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності країни, та зумовили проведення детального аналізу сильних і слабких сторін мережевої готовності України. В контексті виявлених сильних сторін, в дисертаційній роботі підтверджено особливу перспективність розвитку вітчизняної сфери ІКТ. На цій основі автором проведено SWOT-аналіз національної індустрії ІКТ-послуг, що дозволив запропонувати механізм реалізації потенціалу українського сектору ІКТ як лідера серед ІКТ-ринків східноєвропейських країн через позиціонування вітчизняних компаній-розробників та постачальників ІКТ-послуг як постачальників завершених програмних продуктів, складних ІКТ-рішень та систем з грифом «зроблено в Україні» на ринку Західної Європи; утворення міжнародних стратегічних альянсів на базі вітчизняних та провідних європейських ІКТ-компаній з метою виконання вітчизняними ІКТ-компаніями ролі інтегральної частини у транскордонному ланцюзі створення вартості. У роботі обґрунтовано значущість вітчизняного сектору ІКТ як інноваційно-технологічної бази для системного розвитку інформаційного суспільства в Україні, основи інноваційної моделі розвитку економіки та джерела підвищення її конкурентоспроможності, що забезпечить подолання значного цифрового розриву відносно розвинених країн світу.

На підставі проведеного дослідження запропоновано структурну модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, що своєю метою передбачає скорочення цифрового відставання України в процесі розбудови інформаційного суспільства, націленого на економічне зростання і розвиток (рис.3). Обґрунтовано доцільність доповнення нею Національної програми інформатизації України, що визначає загальні засади, цілі та принципи інформатизації, однак не враховує сучасних позицій України у світових процесах інформатизації суспільно-економічного життя, не акцентує уваги на стратегічній важливості швидкого подолання цифрового відставання України відносно розвинених країн як передумови міжнародної конкурентоспроможності України, та не виокремлює ключових сфер зростання, що можуть стати рушієм розвитку вітчизняного інформаційного суспільства. Роль головної сфери зростання у моделі відведена вітчизняному сектору ІКТ як системоутворюючій ланці розвитку інформаційного суспільства в Україні та засобу скорочення цифрового розриву відносно розвинених країн світу.

Ключовими стратегічними пріоритетами та ініціативами з метою розвитку сектору ІКТ в моделі окреслено: розробку концепції розвитку вітчизняних сервісних ІКТ-індустрій для розвитку перспективних напрямів у сфері ІКТ; активізацію міжнародного науково-технічного співробітництва та міжфірмового партнерства у сфері ІКТ; нарощування експортного потенціалу сектору ІКТ; налагодження державно-приватного партнерства у сфері ІКТ; підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних сервісних ІКТ-індустрій; нарощування кадрового потенціалу для ІКТ-сектору. До головних стратегічних пріоритетів та ініціатив з метою системного розвитку інформаційного суспільства в Україні віднесено: розбудову національної ІКТ-інфраструктури та повномасштабне впровадження систем електронного урядування; розвиток електронного бізнесу та інтеграцію ІКТ у всі напрями та види економічної діяльності; розвиток електронної комерції; широке впровадження систем електронної освіти; розвиток електронної медицини; впровадження систем електронної охорони довкілля; розвиток технологій електронної (віддаленої) роботи; забезпечення інклюзивного розвитку інформаційного суспільства.

У роботі запропоновано напрями інституційного забезпечення реалізації структурної моделі подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, які об'єднують: удосконалення нормативно-правової бази (розробку концепції та плану дій з розвитку вітчизняного сектору ІКТ, законодавче врегулювання відносин, що виникають в ході інтеграції ІКТ до традиційних сфер суспільного життя: підприємництва, освіти, медицини та ін.); модернізацію політико-регуляторної діяльності (дерегулювання бізнесу засобами скорочення часу і кількості процедур, необхідних для його започаткування, отримання дозволів на будівництво, реєстрації компанією прав власності, введення в дію контракту, запровадження системи електронної реєстрації бізнесу, підвищення ефективності примусових заходів з дотримання умов контракту та ін.); формування сприятливого бізнес-середовища в країні шляхом відкриття фондів венчурного інвестування, бізнес-інкубаторів, кластерів, технопарків, митно-податкового стимулювання перспективних

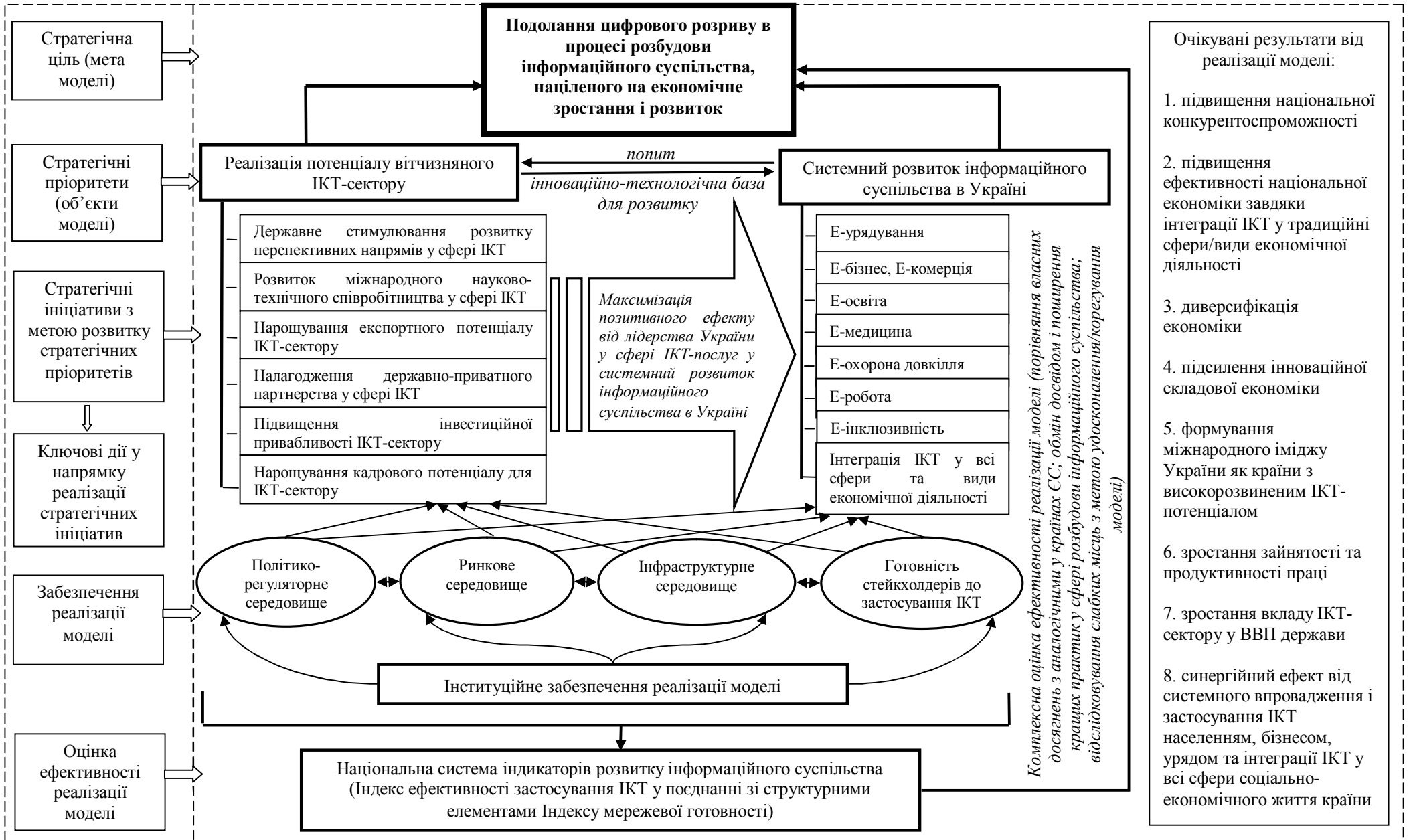

Рис.3. Структурна модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами (розроблено автором)

експортно орієнтованих галузей; формування ефективного середовища електронного навчання, розбудову національної ІКТ-інфраструктури, мереж спеціалізованих дослідницьких і тренінгових установ, посилення коопераційних зв'язків і співпраці між науково-дослідними установами і виробничим сектором; удосконалення статистичного забезпечення (статистичне визначення сектору ІКТ, розробку національного класифікатора товарів і послуг інформаційної економіки та Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального науково-практичного завдання щодо подолання асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку в умовах формування глобального інформаційного суспільства та участі України в цьому процесі. Результати проведеного дослідження дали змогу зробити низку висновків:

1. Становлення глобального інформаційного суспільства супроводжується як позитивними, так і негативними явищами та носить в цілому асиметричний характер. Негативним проявом розвитку глобального інформаційного суспільства є виникнення та загострення міжнародного цифрового розриву, який слід трактувати як асиметричність можливостей доступу економічних суб'єктів країн світу (громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання) до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективного використання у цілях економічного зростання та розвитку, що зумовлена нерівномірністю наукових, соціально-економічних, інституційних і технологічних досягнень, і в умовах формування глобального інформаційного суспільства загрожують поглибленням міжнародних економічних диспропорцій та загостренням внутрішньодержавних соціально-економічних дисбалансів.

2. На сучасному етапі світогосподарського розвитку інформація та знання стають основними виробничими ресурсами, а сучасні ІКТ – засобами виробництва, тому за умов наявності ефективної державної політики, спрямованої на розбудову інформаційного суспільства та подолання цифрового розриву можливою стає реалізація потенціалу сучасних ІКТ як інструментів соціально-економічного розвитку країн світу та джерел їхнього прискореного зростання.

3. На динаміку міжнародного цифрового розриву впливає низка чинників технологічного й економічного характеру: з одного боку, інноваційний характер світового ринку ІКТ зумовлює безперервне оновлення та поступове здешевлення технологій, що робить їх доступними для значного сегменту користувачів з країн, що розвиваються, та сприяє скороченню міжнародного цифрового розриву; з іншого боку - міжнародний цифровий розрив залишається значним і зростає за показниками доступу й використання найсучасніших інформаційних технологій, що пояснюється значними міжнародними відмінностями у рівнях фінансування науково-дослідних розробок у сфері ІКТ,

низькою пріоритетністю цієї сфери у низці країн, що розвиваються, а також відсутністю у них чіткого усвідомлення ролі розвиненої ІКТ-інфраструктури в сприянні економічного зростання та підвищення продуктивності усіх галузей та ринків.

4. У дослідженні підтверджено гіпотезу про прямий зв'язок між рівнем економічного розвитку країни та її готовністю до розбудови інформаційного суспільства; водночас доведено, що можливість використання потенціалу сучасних мереж ІКТ як носіїв прогресивних змін, модернізації та конкурентоспроможності економік, значним чином визначається наявністю послідовної орієнтації державних стратегій розвитку на підвищення освітніх стандартів, інноваційної активності та забезпечення масового доступу до ІКТ.

5. В дисертації зроблено висновок про недостатню адекватність існуючих методів оцінки міжнародного цифрового розриву через неврахування ними якісних показників застосування ІКТ; запропоновано механізм удосконалення методики оцінки асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку шляхом розробки авторського Індексу ефективності застосування ІКТ та його інтеграції зі структурними елементами Індексу мережевої готовності СЕФ, який застосовано на прикладі країн ЄС, і обґрунтовано необхідність його впровадження вітчизняною системою статистики.

6. Україна значно відстає за темпами інформатизації відносно більшості розвинених країн, що свідчить про неефективне використання наявних передумов для розбудови вітчизняного інформаційного суспільства і є наслідком недостатнього обґрунтування Національною програмою інформатизації України необхідності подолання цифрового розриву як передумови національної конкурентоспроможності. У дисертаційній роботі запропоновано структурну модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, основними елементами якої визначено: реалізацію потенціалу вітчизняного сектору ІКТ; системний розвиток інформаційного суспільства в країні; інституційне забезпечення та індикатори для моніторингу ефективності її імплементації.

7. Критична оцінка державної інституційної політики підтримки процесів інформатизації лягла в основу вироблених автором рекомендацій щодо напрямів інституційного забезпечення реалізації моделі подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, які охоплюють систему нормативно-правових, політико-регуляторних, ринкових, освітніх, інфраструктурних та статистичних заходів, що сформовані з врахуванням міжнародних і європейських норм у цій сфері та своєю метою передбачають інтеграцію України до європейського інформаційно-економічного простору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У провідних наукових фахових виданнях:

1. Данильченко Л. С. Нерівномірність поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та природа цифрового розриву / Л. С. Данильченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2008. - № 12/2 (34). – С. 91-97.

2. Данильченко Л. С. Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на динаміку економічного розвитку світового ринку телекомунікацій / Л. С. Данильченко // Галицький економічний вісник. – 2009. - № 2 (23). – С. 16-25.
3. Данильченко Л. С. Аналіз динаміки міжнародного цифрового розриву: конвергенція чи дивергенція? / Л. С. Данильченко // Наука молода. - 2009. - № 11. - С. 57-65.
4. Данильченко Л. С. Економічні передумови виникнення міжнародного цифрового розриву в контексті становлення глобального інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / Л. С. Данильченко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2010. - № 1. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_1/index.html.
5. Данильченко Л. С. Особливості формування національної стратегії подолання міжнародного цифрового розриву та розбудови всеохоплюючого інформаційного суспільства / Л. С. Данильченко // Галицький економічний вісник: - 2010. - № 2 (27). – С. 17-26.

В інших виданнях:

6. Danylchenko L. New Approaches to Measuring Information Society and Digital Divide Dynamics between the EU Member-States / Olena Sokhatska, Lesya Danylchenko // Nauka i studia. – Przemysl, 2010. - № 5 (29). – P. 5-16. (*Особистий внесок – 0,4 д.а.: розроблено Індекс ефективності застосування ІКТ, запропоновано концептуальну схему інтеграції Індексу мережевої готовності та Індексу ефективності застосування ІКТ у комплексний інструмент оцінки інформаційного суспільства та цифрового розриву.*)
7. Данильченко Л. С. Современные информационно-коммуникационные технологии с точки зрения возможностей для развития: концептуальный подход / Л. С. Данильченко // Современный научный вестник. – Белгород, 2009. - № 21 (77). – С. 24-34.
8. Данильченко Л. С. Аналіз особливостей поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у країнах, що розвиваються / Л. С. Данильченко // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, 2008. – Т. 1, № 244. - С. 220-234.
9. Данильченко Л. С. Проблеми та перспективи вдосконалення конкурентного іміджу України в умовах зростаючого глобального суперництва / Л. С. Данильченко // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 21-23 лют. 2008 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. - С. 38-40.
10. Данильченко Л. С. Трансформаційні процеси на світовому ринку телекомунікацій / Л. С. Данильченко // Інноваційні процеси економічного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : всеукр. конф. молодих вчених і студентів, 27-28 бер. 2008 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. - С. 174-177.
11. Данильченко Л. С. Стан розвитку вітчизняного ринку інформаційно-комунікаційних технологій в контексті забезпечення економічної безпеки України / Л. С. Данильченко // Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки України : міжнар. науково-практ. семінар, 16-18 груд. 2008 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 57-59.

12. Данильченко Л. С. Проблеми розвитку електронного бізнесу в країнах, що розвиваються / Л. С. Данильченко // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 26-27 лют. 2009 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 39-41.
13. Данильченко Л. С. Перспективи розвитку світової індустрії телекомунікацій на фоні глобальної фінансової кризи / Л. С. Данильченко // Інноваційні процеси економічного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : всеукр. конф. молодих вчених і студентів, 26-27 бер. 2009 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 328-330.
14. Данильченко Л. С. Сучасні тенденції на світовому ринку мобільного зв'язку: нове співвідношення сил / Л. С. Данильченко // Формування нового світового економічного порядку : міжнар. наук. конф. молодих вчених, 14-15 трав. 2009 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 186-189.
15. Данильченко Л. С. Проблеми інтеграції України у європейський інформаційно-економічний простір / Л. С. Данильченко // Україна в системі міжнародної економіки : міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів, 11-12 лют. 2010 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 124-126.
16. Данильченко Л. С. Регіональні особливості готовності країн до використання інформаційно-комунікаційних технологій в цілях підвищення конкурентоспроможності та економічного зростання / Л. С. Данильченко // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 25-26 лют. 2010 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 40-42.
17. Данильченко Л. С. Місце інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні національної інноваційної системи в контексті сталого розвитку / Л. С. Данильченко // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність : всеукр. наук.-практ. конф., 11-12 бер. 2010 р. : тези доповіді. – Київ : НТУУ «КПІ», 2010. – С. 67.
18. Данильченко Л. С. Інституційне забезпечення розвитку вітчизняного сектору інформаційно-комунікаційних технологій як джерела економічного зростання України / Л. С. Данильченко // Інноваційні процеси економічного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : всеукр. конф. молодих учених і студентів, 25-26 бер. 2010 р. : тези доповіді. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 75-77.
19. Данильченко Л. С. Європейський досвід реалізації національних стратегій розбудови інформаційного суспільства та уроки для України / Л. С. Данильченко // Молодь перед викликами XXI століття: політика, соціум, ЗМІ : всеукр. наук.-практ. конф. студентів, 29-30 жов. 2010 р. : тези доповіді. – Луганськ : СНУ ім. В.Даля, 2010. – С. 92-97.

АНОТАЦІЯ

Данильченко Л.С. Асиметричність процесів інформатизації світогосподарського розвитку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні

відносини. – Тернопільський національний економічний університет. - Тернопіль, 2011.

Дисертаційна робота охоплює теоретико-методичні та практичні засади асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку та участі в них України. Визначено економічні передумови виникнення міжнародного цифрового розриву в умовах формування глобального інформаційного суспільства. Досліджено роль сучасних ІКТ як інструментів соціально-економічного розвитку. Виявлено сучасні тенденції розвитку світового ринку ІКТ та здійснено аналіз і прогноз динаміки міжнародного цифрового розриву. Досліджено регіональні особливості готовності країн до використання сучасних ІКТ у цілях розвитку та зростання.

Запропоновано механізм удосконалення методики оцінки асиметричності процесів інформатизації світогосподарського розвитку, який застосовано на прикладі країн ЄС та обґрунтовано необхідність його впровадження вітчизняною системою статистики. Розроблено структурну модель подолання цифрового розриву між Україною та розвиненими країнами, запропоновано напрями інституційного забезпечення її реалізації.

Ключові слова: асиметричність процесів інформатизації, міжнародний цифровий розрив, глобальне інформаційне суспільство, світовий ринок інформаційно-комунікаційних технологій, аутсорсинг ІКТ-послуг, модель подолання цифрового розриву.

АННОТАЦИЯ

Данильченко Л.С. Асимметричность процессов информатизации мирохозяйственного развития. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольський національний економічний університет. - Тернополь, 2011.

Диссертационная работа охватывает теоретико-методические и практические основы асимметричности процессов информатизации мирохозяйственного развития и участия в них Украины. Определены экономические предпосылки возникновения международного цифрового разрыва в условиях формирования глобального информационного общества, которые заключаются в значительном разрыве в знаниях и масштабах инновационной активности между странами-лидерами и странами-аутсайдерами, в частности, в сфере высокотехнологичных цифровых технологий, что предопределяет последующую неспособность аутсайдеров эффективно применять современные ИКТ в целях развития.

Исследована роль современных ИКТ как инструментов социально-экономического развития. Обнаружены современные тенденции развития мирового рынка информационно-коммуникационных технологий, что формируют будущее индустрии и непосредственным образом влияют на динамику международного цифрового разрыва, а также осуществлен анализ и прогноз динамики международного цифрового разрыва. Исследованы

региональные особенности готовности стран к использованию современных ИКТ в целях развития и роста.

Предложен механизм усовершенствования методики оценки асимметричности процессов информатизации мирохозяйственного развития, который применен на примере стран ЕС, и обоснована необходимость его внедрения отечественной системой статистики.

Исходя из европейского опыта в сфере преодоления международных цифровых асимметрий и внедрения стратегий развития информационного общества, а также имеющихся предпосылок для развития информационного общества в Украине, в диссертационной работе разработана структурная модель преодоления цифрового разрыва между Украиной и развитыми странами. Предложен комплекс мероприятий относительно институционального обеспечения реализации модели, который охватывает систему нормативно-правовых, политико-регуляторных, рыночных, образовательных, инфраструктурных и статистических мероприятий, а также указывает на стратегическую направленность предложенных мероприятий на соблюдение международных и европейских норм в этой сфере.

Ключевые слова: асимметричность процессов информатизации, международный цифровой разрыв, глобальное информационное общество, мировой рынок информационно-коммуникационных технологий, аутсорсинг ИКТ-услуг, модель преодоления цифрового разрыва.

ANNOTATION

Danylchenko L. Asymmetry of the processes of global economic development informatization. – Manuscript.

Thesis for obtaining the degree of the Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Ternopil National Economic University. - Ternopil, 2011.

The dissertation covers theoretical, methodological and practical aspects of the processes of global economy informatization asymmetry and the participation of Ukraine in them. The economic preconditions of the origin of international digital divide under the conditions of global information society formation are exposed. The role of the modern information and communication technologies as instruments of social-economic development is revealed. The contemporary trends in the development of international ICT market are discovered, as well as the dynamics of international digital divide is analyzed and forecasted. Regional specific features of national readiness to information and communication technologies usage with the purpose of growth and development are discovered.

The mechanism for improving the evaluation techniques of the asymmetry of the processes of global economic development informatization is suggested and used in terms of EU member-states. The relevancy of its implementation by the national statistical system is substantiated. Structural model of bridging the digital divide between the Ukraine and the developed countries is elaborated, as well as the ways of institutional provisioning of its implementation are suggested.

Key words: asymmetry of the processes of informatization, international digital divide, global information society, international market of information and communication technologies, ICT-services outsourcing, model of bridging the digital divide.